

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SİGARA ALIŞKANLIKLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

FACTORS AFFECTING THE CIGARETTE SMOKING HABITS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Sibel Öktem AYIK
Önen CEYHAN

Nilgün TAVUSBAY
Mert AYDIN

Serpil ALPTEKİN
İpek COŞKUNOL

Eşrefpaşa Verem Savaş Dispanseri, İzmir

Anahtar sözcükler: Sigara içimi, lise öğrencileri, prevalans

Key words: Smoking, high school students, prevalence

ÖZET

İzmir'deki lise öğrencileri arasındaki sigara içme prevalansı ile bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlanan bu çalışma kapsamında lise 1.sınıfta okuyan 710 öğrenciye (319'i erkek, 391'i kız; yaş ortalaması 15.7 ± 0.8) ayrıntılı bir anket uygulandı. Sigara içme prevalansının %26.7 (erkeklerde %28.8, kızlarda %25.1) olduğu izlendi. Öğrencilerin %82'i sigaraya özentisi nedeniyle başlamış, %24.8'u sigarayı bırakmış, %47.4'i bırakmayı düşünüyordu. Öğrencilerin sigaraya başlama yaşı düştükçe ya da sigara içme süresi arttıkça, bir günde tüketilen sigara miktarı artmaktaydı ($p < 0.01$). Anne-babaların eğitim durumu ile çocukların sigara içme oranları arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık saptandı ($p < 0.05$). Öğrencilerin sigara içmesinde annenin ve evdeki kardeşin önemli bir etken olduğu belirlendi ($p < 0.05$). Sonuç olarak çocukların sigara içme yaygınlığında aile içi etkileşimin önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre her yıl 4 milyon kişi sigaraya bağlı hastalıklar nedeni ile ölmektedir, 2030 yılında bu

SUMMARY

This study was planned to determine the prevalence of smoking and factors affecting the smoking habit among the high school students in İzmir. A detailed questionnaire was applied to 710 students (319 were male, 391 were female; mean age was 15.7 ± 0.8), who were at the first class of the high school. The prevalence of smoking was 26.7% (for males 28.8%, for females 25.1%). 82% of the students had begun smoking because of imitation. 24.8% had quit and 47.4% intended to quit. The amount of cigarettes that were daily smoked increased as the ages of students were getting younger or smoking habit durations were getting longer. There was a statistically significant relation between the education status of parents and smoking rates of children ($p < 0.05$). The effects of mothers and siblings were determined to be important for the smoking habits of students. It may be concluded that, the interaction between family members is an important factor on the prevalence of smoking habits of students.

rakamın yaklaşık 10 milyon olması beklenmektedir (1). Türkiye, kişi başına düşen sigara tüketimi yönünden Avrupa'da Yunanistan'dan sonra ikinci sırada bulunmak-

tadır (2). Günümüzde erişkin sigara içicilerinin %80'inden fazlası sigara içmeye 18 yaşından önce başlamaktadır (3). Bu nedenle sigara ile mücadelenin en etkin yolu, gençlerin sigaraya başlamasını önlemek ya da bu yaşlarda bırakmasını sağlamaktır. Bu nedenle sigaraya başlama yaşını, başlama nedenlerini bilmek, çocuklarda ve gençlerde içme oranlarını saptamak, sigara ile mücadelede yardımcı olacaktır.

Bu çalışmada; İzmir Konak bölgesinde farklı kategorideki lise öğrencilerinin sigara içme oranlarını ve bunu etkileyen faktörleri belirlemek amacı ile planlandı.

GEREÇ VE YÖNTEM

2003-2004 öğretim yılında; İzmir Konak bölgesinde öğrenci yoğunluğunun en fazla olduğu erkek meslek lisesi, kız meslek lisesi, normal lise ve anadolu lisesi olarak dört farklı gruptaki okulların lise 1 sınıfında okuyan öğrenciler rastgele örnekleme yöntemiyle anket çalışmasına alındı.

Anket formunun ilk 13 sorusu kimlik, okul bilgileri ve ailenin sosyokültürel durumu ile ilgili, diğer 15 sorusu ise sigaraya başlama nedenleri, tiryakilik durumları, bırakmaya bakışları ve ailenin sigara alışkanlığı ile ilgili idi.

İstatistiksel değerlendirme ² ve t testi yöntemleri kullanılarak gerçekleştirildi.

BULGULAR

Ankete toplam 722 öğrenci katıldı. Değerlendirmeye alınan 710 öğrencinin 319'u erkek, 391'i kız, yaş ortalaması 15.7±0.8 idi. Öğrencilerin 190'ı (%26.7) hayatlarında en az 1 kez ve 81'i (%11.4) bir ay boyunca düzenli sigara içmişti. Her gün sigara içen 31 (%4.4), arada bir sigara içen 66(%9.3) öğrenci mevcuttu. Sigara içen öğrencilerin 47'i (%24.8) sigarayı bırakmış ve 90'ı (%47.4) bırakmayı düşünüyordu.

Erkek öğrencilerin 92'i (%28.8) sigara içmiş, 49'u (%15.4) düzenli sigara içiyor, kızlardan 98'i (%25.1) sigara içmiş ve 32'i (%8.2) düzenli içiyordu. Sigara içme oranları açısından kız ve erkekler arasında istatistiksel bir fark saptanmazken, düzenli sigara içimi erkek öğrencilerde daha sıktı (p<0.05). İlk kez sigarayı deneme yaşı 13.3±2.6 iken ortalama sigara içme süresi 25.1±22.7 ay olarak bulundu. Öğrencilerin 102'i günde 1-10 adet sigara içerken 18'i 11adet/gün ve üzerinde sigara içiyordu. Günde 11 adet ve üzerinde sigara içen grupta, sigaraya başlama yaşı daha düşük ve sigara içme süresi daha uzun olarak bulundu (p<0.05).

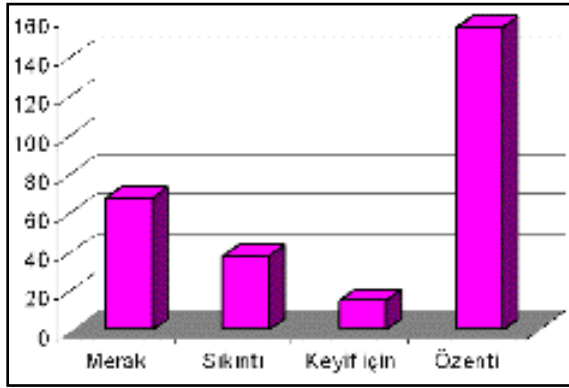
Okullara göre sigara içme oranları değerlendirildiğinde anadolu lisesinde sigara içme prevalansının diğer okullara göre daha düşük olduğu gözlemlendi (Tablo 1).

Sigaraya başlama nedenleri sorgulandığında öğrencilerin %82'si (156 öğrenci) özenti nedeniyle sigaraya başladığını belirtti (Grafik 1).

Tablo 1. Okul tipleri ve sigara içme oranları.

	Sigara içen (%)	Sigara içmeyen (%)	Toplam
Kız meslek lisesi	28 (30.1)	65 (69.9)	93
Erkek meslek lisesi	75 (31.3)	165 (68.7)	240
Genel lise	78 (27.7)	204 (72.3)	282
Anadolu lisesi	9 (9.5)*	86(90.5)	95

* P<0.05

Grafik 1. Öğrencilerin sigaraya başlama nedenleri.

Aile bireylerinin sigara alışkanlıkları sorgulandığında, evde kardeşin sigara içiyor olması istatistiksel olarak anlamlı, annenin sigara içiyor olması sınırda anlamlı bulundu. Arkadaşın sigara içiyor olması da öğrencinin sigara içmesini istatistiksel olarak etkilemekteydi (Tablo 2).

Öğrencilerin sigara içme alışkanlıklarını etkileyen faktörler araştırıldığında; anne babaların eğitim düzeyinin düşük olması, öğren-

cilerin sigara içme oranını artırırken (Tablo 3) ailede yaşayan kişi sayısı, ev ortamının durumu sigara içme üzerinde etkili olmaktaydı.

Öğrencilerin sigaraya karşı tutumunu araştıran sorular değerlendirildiğinde; öğrencilerin 693'ü (%97.6) aktif sigara içiciliğinin, 537'i (%75.6) pasif sigara içiciliğinin sağlığa zararlı olduğunu belirtti. Sigara içmemiş veya sigarayı bırakmış öğrencilerin %63.7'i koku ve tadını sevmediğini, %57.3'ü zararlı olduğunu ve %6.6'ı ailesinin uyarıları nedeniyle sigara içmediğini belirtti.

TARTIŞMA

Bir sağlık sorunu olan sigara alışkanlığı, çocukluk-gençlik dönemlerinde kazanılmaktadır. Genç yaş grubunda yapılmış pek çok prevelans çalışması mevcuttur. Ülkemizde 1980-1990'lı yıllarda bu konuda yapılan çalışmalarda öğrencilerde sigara içme sıklığı %18-43 arasında değişmektedir (4-7). Geniş kapsamlı bir çalışma olan "Sigara Alışkan-

Tablo 2. Aile bireylerinin ve arkadaşların sigara alışkanlıkları.

	Sigara içen öğrenciler (n=190)		Sigara içmeyen öğrenciler (n=520)	
	İçiyor (%)	İçmiyor (%)	İçiyor (%)	İçmiyor (%)
Baba	102 (53.7)	88 (46.3)	280 (53.8)	240 (46.2)
Anne	56 (29.5)**	134 (70.5)	124 (23.8)**	396 (76.2)
Kardeş	32 (16.8)*	158 (83.2)	43 (8.3)*	477 (91.7)
Arkadaş	167 (92.8)*	13 (7.2)	313 (65.6)*	164 (34.4)

*p<0.05,** p=0.05

Tablo 3. Aile bireylerinin eğitim durumu.

		Grup 1 (%)	Grup 2 (%)
Sigara içen öğrenciler	Baba	103 (54.3)*	87 (45.8)
	Anne	129 (67.9)*	61 (32.1)
Sigara içmeyen öğrenciler	Baba	234 (45)	286 (55)
	Anne	306 (58.8)	214 (41.2)

*p<0.05 Grup 1: okur yazar değil, okur yazar, ilköğretim Grup 2: ortaokul, lise, üniversite

lıkları ve Sigarayla Mücadele Kampanyası Kamuoyu Araştırması'nda 15 yaş üstü nüfusta sigara içme yaygınlığı erkeklerde %62.8, kadınlarda %24.3 ve 15-18 yaş grubunda %30 olarak saptanmıştır (8).

İzmir'de 1999 yılında 16.3±0.7 yaş grubu lise 2. sınıf öğrencilerinde yapılan anket çalışmasında sigara içme prevalansı %23.2 (9) iken aynı dönemde Manisa'da 16.1±1.3 yaş grubunda %29.1 (10) olduğu gözlenmiştir. Edirne'de 1992'de prevalans %27 (11) iken 2001 yılında %37.7 bulunmuştur (12). Afyon'da ise 2001 yılında 12-18 yaş grubunda sigara içme oranı %28.8 (erkek %19.6, kız %9.2) olarak bildirilmiştir (13). Bizim çalışmamızda yaş ortalaması 15.7±0.8 lise 1. sınıf öğrencilerinde sigara içme prevalansı %26.7 olarak bulunmuştur. Beş yıllık bir dönemde bölgemizin eski verileri ile değerlendirildiğinde sigara içme oranında belirgin bir artış olmadığı söylenebilir.

İtalya'da lise öğrencileri arasında sigara içme sıklığı 1998'de %24 (14), iken 2005 yılında yayınlanan bir çalışmada %40.2 düzeyinde bildirilmiştir (15). Amerika'da lise öğrencilerinde sigara içme oranı 1990'lı yıllarda artmaya başlamış 1991'de %27.5 iken 1997'de %36.4'e çıktığı gözlenmiştir (16,17).

Sigaraya başlama olasılığı 11-14 yaşlarında %43-50'dir (5,6,11). Sigaraya başlama yaşı bizim çalışmamızda 13.3±2.6 iken, Manisa'daki çalışmada 13.2±2.7(10), İzmir'deki çalışmada 13.3 (9), Edirne'deki çalışmada 13.2±2.7 (11), Afyon'dakinde ise 12.4±2.59 yıl olup (13) benzerdir. Bu çalışmalarda olduğu gibi bizim çalışmamızda da, sigaraya başlama yaşı küçüldükçe günlük tüketilen sigara miktarı artmakta ve sigara içme süresi uzamaktadır.

Cinsiyete göre sigara içme durumu incelendiğinde Kocabaş ve ark.(5)'nin 1986 yılında

yaptığı çalışmada sigara içme hızı erkeklerde %31.2, kızlarda %4.9, Çelik ve ark. (10)'nın çalışmasında erkeklerde %17.2, kızlarda %7.1, Karlıkaya (12)'nin çalışmasında erkeklerde %46.3, kızlarda %25.5, Orman ve ark. (13)'nin çalışmasında erkeklerde %19.6, kızlarda %9.2 olup erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek oranlarda sigara içtikleri görülmektedir. Bizim çalışmamızda erkeklerde %28.8, kızlarda %25.1 sigara içme oranı saptanmış ve İzmir'de daha önce de tespit edildiği gibi sigara içme oranında cinsiyet farkının ortadan kalktığı görülmüştür.

Lise özelliklerine göre sigara içme durumu değerlendirildiğinde, Göksel ve ark. (9)'nin çalışmasında sadece fen lisesi öğrencilerinde sigaraya eğilimin daha az olduğu bulunmuştur. Bizim çalışmamızda fen lisesi öğrencilerinde anket uygulanmamış, ankete katılan okullar içinde Anadolu lisesi öğrencilerinde sigara içme oranının daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Araştırmalar, sigaraya başlamada ve devam etmede, arkadaş etkisinin göz ardı edilemez olduğunu göstermektedir. Genç toplumda kendine yer bulma isteği ya da grup baskısı, sigaraya başlamasını kolaylaştırmaktadır (18,19). Birçok araştırma aile bireylerinin sigara içme alışkanlığının, gençlerin hem sigaraya başlamasında, hem de düzenli sigara içimini sürdürmede rolünü ortaya koymaktadır (16,17). Özellikle kardeşlerin sigara içiyor olması gençlerin sigaraya başlamasında özendirici rol oynamaktadır. Bizim çalışmamız arkadaşların, kardeşlerin ve annenin sigara alışkanlığının, öğrencinin sigara içmesinde etkili olduğunu göstermektedir.

Ailenin eğitim düzeyi de sigara alışkanlığı edinmede etkili faktörlerden biridir. Bazı çalışmalar annenin eğitim düzeyinin etkisiz olduğunu, ancak babanın eğitim düzeyinin

öğrencinin sigara kullanmasında etkili olduğunu belirtirken (20-22) bazıları hem annenin hem de babanın eğitim düzeyinin bu duruma etkisi olduğunu belirtmektedir (23). Eğitim düzeyinin etkisiz bulan çalışmalar da mevcuttur (9,13). Bizim çalışmamızda hem annenin hem de babanın eğitim durumunun düşük olması öğrencinin sigara içmesini etkilemektedir.

Öğrencilerin sigaraya başlama nedenleri sorgulandığında merak (16,22), yalnızlık (17), özentisi (24) ön sıralarda sayılmaktadır. Bu çalışmada %82 öğrenci özentisi nedeni ile, %35.8 merak nedeni ile sigaraya başladığını belirtmiştir.

Sigaranın zararları konusunda bilgi düzeyi sorgulandığında, öğrencilerin %97.6'ı aktif sigara içiciliğinin, %75.6'ı pasif sigara içici-

liğinin sağlığa zararlı olduğunu belirtmişti. Sigara içmemiş veya sigarayı bırakmış öğrencilerde sigaranın sağlığa zararlı olmasının caydırıcılık oranı %57.3 bulunmuştur. Öğrencilerin %63.7'i koku ve tadını sevmediğini için ve %6.6'ı ailesinin uyarıları nedeni ile sigara içmemektedir.

Sonuç olarak, beş yıllık bir dönemde ilimizde lise 1. sınıf öğrencilerinde sigara içme oranlarında belirgin bir artışın olmaması sevindiricidir. Sigara alışkanlığı çocuk-geç dönemde başlamaktadır. Hem devlet hem de toplum olarak sigarayı özendirici eylemlere ve koşullara karşı kararlılıkla mücadele, okullarda geniş kapsamlı sigara karşıtı kampanyaların yoğun bir şekilde devam etmesi, aile içi sigara içiminin azaltılması çocukların sigaraya başlamasını azaltacaktır.

KAYNAKLAR

1. World Health Report 1999. 1999 Geneva, WHO.
2. Aşut Ö. Hekim ve Sigara. Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Maya matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. Ankara I. Baskı 1993; 45 – 52.
3. OoSaH, editors US Department of Health and Human Services. Preventing tobacco use among young people. A report of the Surgeon General. US Department of Health and Human Promotion. Atlanta, Georgia, CDC 1994.
4. Önder R, Egemen A. Lise çağı gençliğinin sigara içme durumu. Türk Hij Den Biyol Derg 1987; 44: 121-30.
5. Kocabaş A. Orta dereceli okul öğrencilerinde sigara içme alışkanlığı. Ankara Tıp Mecmuası 1988; 41: 9-22.
6. Tümerdem Y, Ayhan B, Emekli U ve ark. İstanbul kentinde öğrenim gençliğinde sigara içme olayı etkinliklerinin araştırılması. Solunum II 1986; 4:12-6.
7. Sezer RE, Öztürk ŞZ, Bilgin N ve ark. Elazığ'da Lise ve dengi okul üçüncü sınıf öğrencilerinde sigara içme durumu-1989. Fırat Üniv Derg 1990; 5: 121-33.
8. Sigara alışkanlıkları ve sigara ile mücadele kampanyası kamuoyu araştırması raporu. PİAR Araştırma Ltd. Şti. Ocak 1988.
9. Göksel T, Cirit M, Bayındır Ü. İzmir İli lise öğrencilerinin sigara alışkanlığını etkileyen faktörler. Toraks Dergisi, 2001; 2(3): 49-53.
10. Çelik P, Esen A, Yorgancıoğlu A, Şen FS, Topcu F. Manisa ilinde lise öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları. Toraks Dergisi 2000; 1: 61-6.
11. Saltık A, Yılmaz T, Yorulmaz F, Spor Y. Edirne merkezinde 5100 orta-lise öğrencisinde sigara içme davranışı ve Spielberger testi ile ölçülen kaygı düzeyinin incelenmesi. Ege Tıp Dergisi 1992; 31: 53-9.
12. Karlıkaya C. Edirne'de lise öğrencilerinde sigara içme prevalansı. Kaçakçılık, reklamlar ve ergenlerin sigaraya ulaşması? Toraks Dergisi 2002; 3(1): 6-12.
13. Orman A, Şen TA, Doğan N, Tuncer GZ. Factors affecting the cigarette smoking habits among students in Afyon-Turkey Akciğer Arşivi: 2004; 1: 15-19.
14. Gaeta G, Del Castello E, Cuomo S, et al. Personal, familial and environmental factors

influencing the inclination of smoking in adolescents: differences between sexes and between city and small-town dwellers. *Cardiologia* 1998; 43: 417-26.

15. Miada A, Solinas G, Mosia MD, et al. Epidemiological survey on smoking habit among young students in Sardinia. A cross sectional study. *Ann Ig* 2005; 17(3): 209-13.

16. Centers for Disease Control. Tobacco use among high school students- United States 1997. *MMWR* 1998; 47: 229-33.

17. Coogan PF, Adams M, Geller AC, et al. Factors associated with smoking among children and adolescents in Connecticut. *Am J Prev Med* 1998; 15: 17-24.

18. Dağcı T, Dinç G, Özcan C. Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerinin sigara kullanma sıklığı ve kullanımını etkileyen faktörler. *Solunum Hastalıkları* 1998; 9: 607-17.

19. Demircan C, Önder Y, Emirler N, Deniz R, Oktar F, Şahin B. Ondokuz Mayıs Üniversitesi çalışanlarında sigara içme sıklığı ve nedenlerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Dergisi* 1994; 11: 165-72.

20. Aykut M, Öztürk Y. Erciyes Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde okuyan öğrencilerin sigara içme durumu ve bunu etkileyen faktörler. *Sağlık Dergisi* 1989; 61: 60-72.

21. Metintaş S, Kalyoncu C, Etiz S. İki ilçemizde lise çağındaki gençlerde sigara kullanmanın mediko-sosyal yönü. *Anadolu Tıp Dergisi* 1991; 13: 63-74.

22. Metintaş S, Sanboyacı MA, Nuhoşlu S, Özdemir N, Aktaş C, Kalyoncu C, Etiz S. Eskişehir ilindeki üniversite öğrencilerinde sigara içme alışkanlığına ait özellikler. *Tüberküloz ve Toraks* 1996; 44: 77-83.

23. Şahin Ü, Öztürk M, Uskun E. Üniversite öğrencilerinin sigara kullanım ve bağımlılık düzeylerini etkileyen faktörlerin irdelenmesi. *Akciğer Arşivi* 20001(2); 1-6.

24. Yüksel EG, Kunt AE, Özyardımcı N, Özcan T, Ediger D, Gediz R. Uludağ Üniversitesi mensupları ve çevre halkına uygulanan anket sonuçları. *Tüberküloz ve Toraks* 1995; 43: 66-74.

Yazışma Adresi:

Dr. Sibel Öktem AYIK
Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve
Araştırma Hastanesi
Yenişehir/İZMİR
Tel: 0232 433 33 33/375
